

4a. Jacob Birkler: Medierne vil have holdninger, men gør os dumme undervejs

Debatindlægget er bragt i Politiken den 31. maj 2020.

Jacob Birkler (f. 1974), dansk filosof og debattør.

Alt for mange medier skaber holdepladser til blinde holdninger. Deltagelse og inddragelse i vores demokrati betyder ikke, at man blot har en holdning, men langt vigtigere, at man har en begrundelse. Holdninger skaber ikke viden, men det gør begrundelser. Vi har rigeligt med holdninger, hvilket flere medier bidrager til. I dag bliver vi alle tilskyndet til at ringe eller skrive til medier, hvis vi har en mening, holdning eller en vurdering om dagens emne. Lad i stedet flere vide bedre, men kun, hvis de har begrundelser med.

Som formand for Etisk Råd¹ deltog jeg i talrige debatudsendelser i medierne, hvor alle som regel skulle mene noget, uden at mange nødvendigvis blev klogere undervejs. Det var især de store temaer om dødshjælp, organdonation og kunstig befrugtning, hvor mængden af holdninger som regel var vigtigere end mængden af viden. I dag er tendensen blevet mere udbredt og forsvares gennem den slidte frase: 'Det er godt, at vi tager debatten'. Efter fem minutter med tre holdninger uden argumenter lyder konklusionen: 'Det var godt, at vi tog debatten', selv om det kun er dumheden, der voksende undervejs.

Eksempelvis blev jeg spurgt, om jeg ville deltage i et debatprogram på Radio4 forleden. En radiokanal, der skal levere public service-radio til alle danskere via vores skatte kroner. Indledningsvis lod værten lytterne forstå, hvordan vi nu skulle have en vigtig debat om kunstig befrugtning. Til dette formål mente jeg øjensynligt alt for lidt og komplicerede sagen alt for meget. Men undervejs fik lytterne at vide, hvad Helle, Lotte og Leif tilfældigt mente, alt imens lytterne sank dybere ned i uvidenhed og misinformation om et særdeles vigtigt emne.

Holdninger er hurtige, hvor viden modsat kræver tid og slid. Men hvis vi ikke hjælper hinanden med det sidste, har demokratiet trange kår. Demokrati bygger ikke primært på retten til at synes noget, men derimod på retten til at vide noget mere om noget bestemt. Det afgørende er slet ikke at finde en holdning, men at skabe ny viden, der kan gøre os klogere.

Blandt de største forhindringer i den retning er det omsiggribende ligemageri², som er blevet et stort problem i dette land. Den ene holdning kan være lige så god som den anden, hvor det afgørende synes at være, at du hurtigt finder din egen personlige holdning og siden lancerer den på dit eget foretrukne sociale medie. Selvfølgelig må hvem som helst have holdninger til hvad som helst og når som helst, men det kræver ikke nødvendigvis mediering³. En pointe, som ofte står i skyggen af den kendsgerning, at noget kan være sandt eller falsk og rigtigt eller forkert.

Det handler ikke om, at der er nogen, der ved bedre, men at der er nogen, der

¹ *Etisk Råd*: råd, der skal rådgive og skabe debat om de etiske problemstillinger, der er forbundet med ny teknologi.

² *ligemageri*: overdreven bestræbelse på at gøre alle lige.

³ *mediering*: formidling via fx massemedier.

ved mere end dig og mig. Det handler ikke om meninger og holdninger, men om
40 viden. Det er både skadeligt og farligt, hvis alt er lige meget. Sagen er den, at vi er
langt bedre stillet med en erkendelse af vores egen uvidenhed, hvorigennem vi til-
lader os selv at blive klogere.

Det er hurtigt at mene noget, men det tager tid at vide noget. I dag appelleres til
vores holdninger, som skal ytres i snart sagt enhver sammenhæng. Det gælder
45 sociale medier, som primært er envejskommunikation i holdninger og meningsud-
brud. Langt værre er imidlertid de mere etablerede mediers iver efter en debat
med menigmands holdninger, der efterlader os alle dummere, fordi selve grundla-
get for debatten mangler. Resultatet er et holdningssamfund, hvor tomme tønder
buldrer⁴, uden at det gavner nogen.

50 Viden uden holdning er muligvis karakterløst, men holdning uden viden er for-
måsløst.

⁴ *tomme tønder buldrer*: reference til ordsproget ”Tomme tønder buldrer mest”, der kan betyde, at det ikke nødvendigvis er dem, der taler mest eller råber højest, der har mest at byde på.

4c. Carsten René Jørgensen: De kontroversielle stemmer fylder så meget i medierne, at det skader vores samfund

Teksten blev bragt i Information den 4. august 2020.

Carsten René Jørgensen (f. 1965), professor i klinisk psykologi.

DR har for nylig lanceret programserien *De kontroversielle* på P1, som ifølge DR's egen beskrivelse er drevet af en fascination af »mennesker, der vækker anstød og bringer andre folks pis i kog«. Tilsvarende bringer Information aktuelt en kronikserie, hvor højreorienterede stemmer, nogle mere kontroversielle end andre, skriver om, »hvad de mener er det absolut værste ved de rødes dominans i Danmark«.⁵ Man kan sige flere positive ting om sådanne initiativer, der giver plads til, at personer placeret et stykke fra den normale – i nogles øjne lidt kedelige – politiske mainstream¹ kan udfolde deres synspunkter.

Omvendt kan de også ses som udtryk for, hvordan den offentlige debat, ikke mindst på de sociale medier, bliver stadigt mere domineret af netop kontroversielle, radikale og konfliktsøgende personer og synspunkter, der kan »bringe folks pis i kog« og katalysere vrede og forargelse.

For med flammende retorik og følelsesmæssigt provokerende udsagn kan radikale debattører skabe opmærksomhed og splittelse omkring deres person, hvilket kan være underholdende, engagere os følelsesmæssigt og fastholde vores opmærksomhed. Men de bidrager samtidig til en offentlighed præget af eskalerende polarisering, ofte centreret om folks sociale identiteter, i stedet for at rette vores fælles opmærksomhed imod samfundsmæssige visioner og substantielle problemer og bidrage til at skabe reel dialog om, hvordan vi bedst indretter vores samfund og løser vigtige fælles problemer som påtrængende klimaproblemer og stigende ulighed. [...]

Unuancerede og polariserede positioner og synspunkter, eksempelvis centreret om radikale tilgange til religion, migration eller ytringsfrihed, tager typisk afsæt i en skarpt afgrænset og underkompleks social identitet som for eksempel 'dansker', 'kristen' eller 'feminist'. Og andre positioner, synspunkter og sociale identiteter, der defineres som radikalt forskellige fra ens egen, affærdiges som mindreværdige, 'politisk korrekte' eller latterlige og bliver dermed legitime mål for nedgørelse, udskamning eller angreb.

Sådanne polariserede positioner forankret i en bestemt social identitet vil ofte aktivere en bestemt social identitet hos andre, og sådan skabes modsætningsforholdet mellem eksempelvis en radikal tilhænger af Black Lives Matter² og en radikal fortaler for såkaldt hvid identitetspolitik – det bliver identitetsbærende for dem begge at angribe og udskamme hinanden.

De præsenterer en forførende enkel udlægning af virkeligheden i stedet for de nuancerede synspunkter, der ofte er mere komplicerede og krævende, og splitter således verden op i skarpt afgrænsede kategorier af os og dem, som spilles ud imod hinanden, så al dialog bliver vanskeligere.

¹ *mainstream*: hovedstrømning, førende retning.

² *Black Lives Matter*: international menneskerettighedsbevægelse med oprindelse i USA.

4d. Tem Frank Andersen: Kan vi stadig blive klogere?

Teksten blev bragt i Nordjyske Stiftstidende den 16. marts 2020.

Tem Frank Andersen (f. 1969), studielektor ved Center for Interaktive Digitale Medier og Oplevelsesdesign.

For en del år siden viste min hustru mig en satiretegning af to figurer, der debatterede med store bogstaver.

De to figurer, og vi behøver ikke at kønsbestemme dem, stod på hver sin side af en kløft. Landskabet på begge sider af kløften var bart, uden at vise tegn på at være en ørken. Fra de to figurer kom der en taleboble. Fra den første kom udbruddet ”Røv”, og fra den anden ”Selv røv”.

Tegningen var del af et undervisningsmateriale til et kursus i mundtlig retorik på Aalborg Universitet. ”Røv – selv røv”. Det kunne kaldes en meningsudveksling, men ikke noget billede på retorik, eller sådan som retorik er tænkt som disciplin.

Det kan godt være, at der er en del mennesker, der tænker, at retorik er kunsten at udtrykke en masse uden rigtigt at sige noget. At noget er retorisk, er kommet til at betyde, at ”retoren” – den, der udtaler sig – ikke rigtigt lytter efter eller respekterer den anden part. Det er ikke sandt. Retorik er disciplinen at kunne overbevise og overtale andre til at tilslutte sig det synspunkt, som man har valgt at dele med verden. Med eller uden brug af sociale medier. [...]

I de traditionelle, moderne pressemedier sidder der altid en redaktion, som afgør, hvad der skal bringes, og hvad der ikke skal bringes. Fordelen ved en sådan model eller logik er, at der er nogen, som kan stilles til medansvar for, at debatkulturen er som den er.

Men når debatkulturen ”SOMEficeres”¹, bliver det mere uklart, hvordan dette ansvar kan identificeres og placeres. Måske det for en del borgere og potentielle debattører ikke betyder meget, hvis bare det enkelte synspunkt kan blive publiceret og cirkulere i en web 2.0 offentlighed. Men man kan være bekymret for, at ”SOMEficering” favoriserer en røv/selv røvdebatkultur. Fordi en sådan debatkultur ikke ”rykker noget”, men giver en forventelig interaktion, som betyder likes og delinger, som er livsnerven for sociale medievirksomheder.

Hvis debatkulturen i pressemedierne kan kritiseres for at være blevet professionaliseret, ritualiseret og medialiseret, så kan debatkulturen i det sociale medielandskab kritiseres for at være styret af en markedslogik, der mere har blik for potentialet i interaktioner (= klik er lig med værdi) end for at få drøftet de ting, der er helt centrale af få drøftet. I al deres mangfoldighed.

¹ *SOME*: forkortelse for sociale medier.